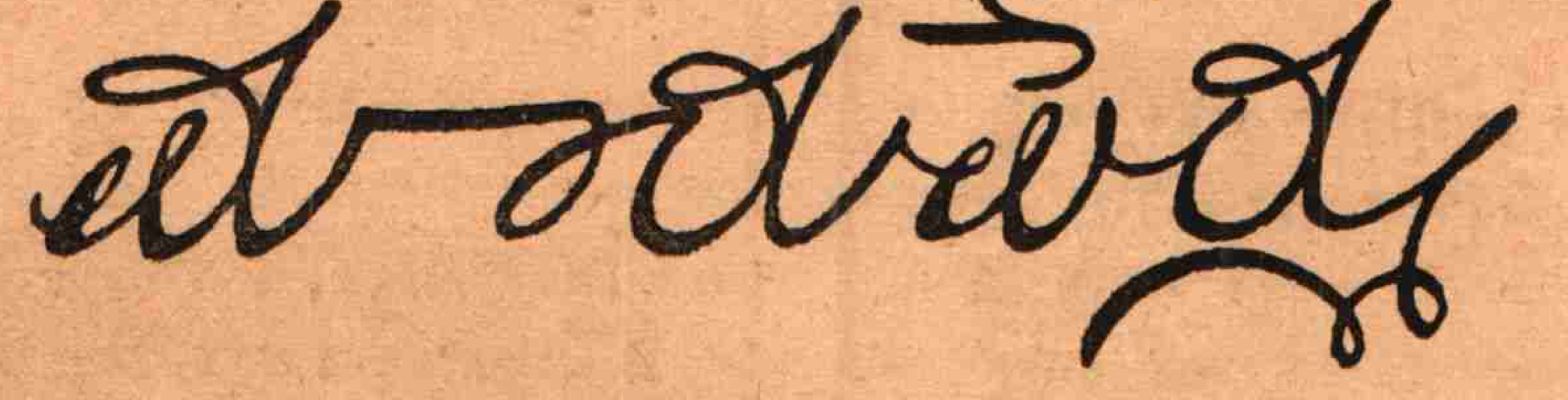

[పెద్దకథ]

●

= శ్రీ కొడవటిగంటి కుటుంబరావు =

౧

సుబ్రహ్మణ్యానికి ఆరోజు అసలే దుర్దినం. జీవితాన్ని సుగమంచేసుకోవటానికి అందరూ తలొక ఉపాయమూ ఆలోచిస్తారు. ప్రపంచంలో మంచివాళ్లూ, చెడ్డవాళ్లూ అని రెండుజాతులే ఉన్నట్టు నటిస్తారు కొందరు; దోచుకునేవాళ్లూ, దోపిడి అయే వాళ్లూమాత్రమే ఉన్నట్టు భావిస్తారు మరికొందరు. అంతా మన యత్నమే అని బయల్దేరతారు కొందరు; అంతా ఈశ్వర చిద్విలాసమని కాలు కదపరు మరి కొందరు.

సుబ్రహ్మణ్యం తన జీవితాన్ని చెడ్డ రోజులుగానూ, మంచి రోజులుగానూ విభజించుకుని సంతృప్తి పడేవాడు. అతని జీవితంలో యథార్థానికి చెడ్డరోజుల పాలే అధికమైనప్పటికీ, "ఈ రోజు చెడ్డరోజూ!" అని తేల్చేసుకున్న తరవాత, ఆరోజున అతను తల పెట్టే వందపన్లకు వంద అవాంతరా లొచ్చినా అదో తృప్తిగా ఉండే దతనికి.

సామాన్యంగా ఇటువంటి మన స్తత్వం ఉండేవాళ్లు విధిలో పూర్తి విశ్వాసం గలవాళ్లయిఉంటారు. వాళ్లు నక్షత్రఫలితాలను చూసుకొని వాటిని నిజం చెయ్యటానికి అనవసరప్రయాణాలకూ, ఇష్టంలేని జూదాలకూ ఉపక్రమిస్తారు. సుబ్రహ్మణ్యం పూర్తిగా ఆజాతికి చెందినవాడు కాడు. అతనికి మనుష్య ప్రయత్నంలోనూ, మార్క్సు సిద్ధాంతాల్లోనూ కొంత నమ్మకం ఉంది. కాని అతనికి అయిదేళ్లుగా ప్రయత్నం చేసే అవకాశమన్నా దొరకటం లేదు. అందువల్ల అతని ఉత్సాహం పూర్తిగా విరిగిపోయింది. ఏప్రయత్నమూ చెయ్యనివాడికి ప్రపంచం విధిమహత్యంవల్లే నడుస్తున్నదని భ్రమ ఏమాత్రమో కలగటంలో వింతలేదు. గొడ్డలి పట్టుకుని, చమటోడ్చి కట్టెలు కొట్టేవాడికి దైవికంగా పేళ్లు పగుల్తున్నట్టు భావన రాదు. కాని దూరానఉండి పరధ్యానంగా చూసేవాడికి ఒక చెట్టు విరిగి పడటం చప్పున కంటబడితే దాని పాటుకు కారణం దేముడేమోనని ఇట్టే భ్రమ కలక్కపోదు.

బి. ఏ. పరీక్ష గడిచి డిగ్రీ తీసుకున్న ఈ అయిదేళ్లనించి సుబ్రహ్మణ్యం సంపాదనకు ఎటువంటి ప్రయత్నమూ చెయ్యలేదు — చెయ్యలేకపోయినాడు. వాళ్ల ఊళ్లో అతను చెయ్యగల ఉద్యోగాలాసే లేవు. ఉన్నవాటికైనా ఇప్పించేవాళ్లూ, శిఫార్సులూ లేకుండా దొరక దని అతని కెన్నడో తెలిసిపోయింది. కాని తన తప్పు లేకుండా అతను అడ్డమైన నౌకరీకీ దరఖాస్తులు పారేస్తూవచ్చాడు. అతన్ని డిగ్రీవచ్చిన కొత్తలో అభినందించి, పైకి వస్తావని ఆశీర్వదించిన వాళ్లే ఇప్పు డతన్ని గురించి ఆలోచించటంకూడా మానేశారు. అయిదేళ్లపాటు కానీ తెచ్చుకోలేకుండా ఇంటో కూచుని, తండ్రి ప్లీడరుగుమాస్తాగిరీ చేసి తెచ్చే మెతుకులు మేసేవాణ్ణి ఎవరు మాత్రం ఏమని అభినందిస్తారు, ఆశీర్వదిస్తారు? వాళ్ల నోటివాక్కు అబద్ధం చేసినందుకే అతన్ని వాళ్లు క్షమించరాదు, నిజానికి.

కాని, ఉద్యోగం తెచ్చుకోలేనందుకు అతన్నని మాత్రం ఏం లాభం? ఈ ఉన్న పరిస్థితుల్లో సుబ్రహ్మణ్యమే గాదు, మరోరుమాత్రం చెయ్యగలిగిం

దేముంది? అది గుర్తించకుండా అతన్ని వాళ్ల నాన్న ఆఉదయం అంతంతమాట లనిఉండటం అజ్ఞానం. కాని అనుకునిమటు కేం లాభం? తన తండ్రి గనక అంత అనాలోచనగా తన నన్నిమాట లన్నాడుగాని తను తండ్రిని ఏమీ అనదలుచుకోలేదు. ఇక తన కా యింట స్థానం లేదు. తను ఎక్కడికన్నా వెళ్లిపోవలిసిందే. తను వెళ్లిపోవటానికి తండ్రి అభ్యంతరం చెప్పలేదు. కాని పట్నం వెళ్లటానికి పదిరూపాయ లియ్యమంటే తనదగ్గిర లేవన్నాడు! (ఒకవేళ నిజంగా లేవేమోకూడానూ! అయినా, ఉండి ఇవ్వటం ఇష్టం లేనట్టుగా మాట్లాడాడు.) పైగా, పదిరూపాయిలు పెట్టి అంతదూరం పోకపోతే ఏమన్నాడు. ఆయనకు చెబితే అర్థంకాదు కాని పట్నం పోతే చాలా వీల్లున్నై. పట్నంలో డబ్బుకు డబ్బూ ఎక్కువ, ఉద్యోగాల కుద్యోగాలూ విరివిగా ఉంటై. పట్నంలో కూలిపని చేసుకుంటే అడిగేవా డుండడు. "ఆపని ఇక్కడే అఘోరించరాదూ?" అన్నాడు తన తండ్రి. కాని నిజంగా చేస్తే ఒప్పుకుంటాడా? ఖిల్లీకొట్టు పెట్టుకుంటా నని తను అంటే ఆయన కెంత కోపం వచ్చింది? నిజానికి అటువంటి పని ఉన్నఊళ్లో చెయ్యటం తనకూ కష్టమే. ప్లీడరువాలంటీరుగా చేరమని తన తండ్రి సలహాఇస్తే తన కెంత కోపం వచ్చింది? మనం ఆర్థికంగా ఏవర్గానికి చెందామో ఆవర్గం వదిలేసి దాని పైవర్గంతాలూకు సంస్కారం డబ్బిచ్చికొనుక్కుంటే ఆఫలితం అనుభవించకతప్పుతుందా?... ఇంతకూ, ఈ పదిరూపాయలూ తన బంధువర్గంలో ఎక్కడా పుట్టలేదు. ఒక స్నేహితుడు అప్పిచ్చాడు, పాపం—వాడి ధర్మమా అని.

ఇవాళ నిజంగా ఎంత దుర్దినమో—ఈడబ్బు దొరికేటప్పటికి రైలుటైమయింది. "ఇంకో అయిదు నిమిషా లాగు. కూర అవుతుంది. తిండి తిని పో" అంటుంది తల్లి. మొత్తానికి తిండి తిన్నాడు. ఆదరా బాదరా మెతుకులు నోట కొట్టుకోవటంలో భోంచేసినట్టే లేదు. (మళ్లీ తన తల్లి చేతిభోజనం ఎప్పటికో! అసలే ఆలస్యమయిందని బండి చేసుకుని వచ్చి స్టేషన్లో పడితే, అప్పటికే బండి వచ్చి స్టేషన్లో ఉంది. ఈలోగా బండివాడి కివ్వటానికి చిల్లర లేదు. టిక్కెట్టు కొందామంటే బుకింగాఫీసులోవాడు "బండి కదలబోతున్నది, అంద"దంటూనుకాని టిక్కెట్టివ్వడే! ఎట్లాగో వాడి దగ్గిర టిక్కెట్టు పుచ్చుకుని, వెంట ఉన్న బండివాడితో తర్కించేటందుకు టైము లేక వా డడిగినంతా యిచ్చి, ఉన్న ఒక్క బెడ్డింగూ పట్టుకుని ప్లాటుఫారంమీదికి వస్తుండగానే బండి కదిలి కూతేసింది. ఆతరవాత స్టేషన్లో గంట కొట్టారు. రైలువెంట పరిగెత్తి ఒకసారి ఎక్కబోతే అది సెకండుక్లా సయింది. దాన్ని వొదిలి మళ్లీ ఇంకో కంపార్టుమెంటు పట్టుకుని ఎక్కేటప్పటికి అది ఫస్టుక్లాసు!

౨

సుబ్రహ్మణ్యంగుండెలు దడదడలాడుతున్నై. ఫస్టు క్లాసులో ఎక్కినందు క్కాదు; ఇన్ని గండాలూ గడిచి తనకు రైలందినందుకు. బండి స్టేషను దాటి దాదాపు అరమైలు వచ్చినా సుబ్రహ్మణ్యం బుద్ధి జరిగిన విషయాలమీదినించి కదిలి ప్రస్తుతాంశానికి రాకపోవటంవల్ల ఇంకా అతని చేతులో బెడ్డింగు చేతులోనే ఉంది. అత నింకా ఆవాకిలి దగ్గిరే నిలబడి ఉన్నాడు.

"కూచో!"

ఈ మాట చెవినపడేవరకూ సుబ్రహ్మణ్యానికి ఆ కంపార్టుమెంటులో ఎవరున్నదీకూడా తెలియదు. ఆ రెండు అక్షరాల సహాయంతోనూ సుబ్రహ్మణ్యం మనస్సు గతాన్ని వదిలివేసి ప్రస్తుతాన్ని చేరుకుంది. ఆపెట్టెలో ఒక్కడే ఉన్నాడు, తన యీడువాడే. తనమాదిరిగానే కొంచెం సన్నగా, పొడుగ్గా ఉన్నాడు. ఖరీదైన కళ్లజోడు పెట్టుకున్నాడు. చాలా ఖరీదైన సూటూ, బూటూ వేసుకున్నాడు. చూపులకే ఐశ్వర్యంలో పుట్టి పెరిగినట్టున్నాడు. చేతిలో చచ్చు రకం పుస్తకం—పనీ పాటా లేని ధనికవర్గంవాళ్లు కాలాన్ని హతంచెయ్యటానికి సిద్ధహస్తులైన మూడో తరగతి రచయితలచేత ప్రత్యేకించి రాయబడే జాతిది ఒక టుంది.

ఈ వివరాలన్నీ గమనించగానే సుబ్రహ్మణ్యం రక్తం ఉడికిపోయింది. ఈ— ఈవాజ తనని "కూచో!" అంటాడా? మర్యాదగా సంబోధించలేడూ? తనే ఆమాటంటే ఏమవుతాడు?

"నా దగ్గిరున్నది మూడోక్లాసు టిక్కెట్టు. మూడోక్లాసులోకి పోయి కూచుంటా" అన్నాడు సుబ్రహ్మణ్యం.

"రైలాగితే వెళ్లొచ్చు. అందాకా కూచోరాదూ" అన్నాడాకుర్రాడు.

"అలవాటు లేకపోవటాన పరుపులమీద కూచుంటే, వేసంకాలం బ్లేజరుకోటు వేసుకున్నట్టుంటుంది." అని సుబ్రహ్మణ్యం ఎత్తిపాడిచాడు.

రెండోఅతను నవ్వి తన బ్లేజరుకోటుకేసి చూసుకుని మళ్లీ సుబ్రహ్మణ్యంవంక తిరిగి, "నీకు డబ్బున్నవాళ్లంటే ఆటే అపేక్ష ఉన్నట్టు లేదు" అన్నాడు.

"కప్పకు పామంటే ముద్దా?" అని అడిగాడు సుబ్రహ్మణ్యం.

"మన దేశంలో ధనికులు దరిద్రులను తింటున్నారా?"

"తప్పకుండా! మనిద్దరమే ఉన్నాం. నువ్వెంతవరకు చదివావో నాకు తెలీదు. నేను బియ్యేపాసయినాను. నువు చదివే ఆ వెధవపుస్తకం నేను డబ్బిచ్చినా చదవను. మనిద్దరమూ ఒకేరకం గుడ్డలు వేసుకుని ఉద్యోగానికి పోతే నాకెంత దొరుకుతుందో నీకూ అంతే దొరుకుతుంది. కాని నువు డబ్బు తగలేసి ఫస్టుక్లాసులో ప్రయాణం చేస్తున్నావు. నేను అవసరమైతే కూలిపని చెయ్యటానికి పట్నం వెళుతున్నాను. ఉద్యోగం లేదని మానాన్న నన్నిల్లు వెళ్లగొట్టాడు. నేను రైలుచార్జీ అప్పుచేశాను. పట్నంచేరిన ఇరవైనాలుగ్గంటల్లో నేను సంపాదన ప్రారంభించలేకపోతే మాడతాను. నీ కీగతి ఎప్పుడన్నా పడుతుందని కల్లోనైనా అనుకోగలవా?"

"ప్రపంచంలో అంతా నావంటి భాగ్యవంతులే అయితేతప్ప దీనికి ఉపాయం ఏముందీ? ప్రపంచంలో అంతా నావంటి ధనికులున్నారనుకున్నా అప్పుడు మళ్లీ పనిచేసేవాళ్లెవరనే సమస్య రానేవస్తుందిగా! అందరూ బీదలే ఉంటే అందరికీ ఉద్యోగసమస్య ఉండటమేకాక, అది పరిష్కారం అయే మార్గం ఉండదే. నువు నిష్కారణంగా ధనికులదగ్గిరుండే డబ్బు చూసి, అది నీకు లేకపోయెనే అని అసూయపడుతున్నావు, బ్రదర్!" అన్నాడు నూటులో ఉన్న యువకుడు.

అసూయ అనేటప్పటికి సుబ్రహ్మణ్యానికి రోషం వచ్చింది.

"నీడబ్బు చూసి నేననూయపడటం లేదు. నీఅంత డబ్బు నాకుంటే అవతల పారేస్తాను. అది కాదు విషయం. నీడబ్బు నీకిచ్చే హక్కులు చూసి నేను సహించలేకుండాఉన్నాను. నేను నాపొట్ట పోషించుకోలేను. కాని నువు నీడబ్బును రెట్టింపు చేసుకోగలవు. లేదా, పనీ పాటా లేకుండా కూచుని వడ్డీమీద బతుకుతూ నాబోటివాడిచేత చాకిరీ చేయించుకోగలవు. నైతికంగా సంఘంలో నీస్థితి ఏమిటి, భౌతికంగా నాగతేమిటి?"

"నీవేదాంతంలో మాటలేగాని చేత లున్నట్టు లేదు. కానీ లేకుండా బయల్దేరి లక్షలు సంపాదించిన వాళ్లున్నారు. వాళ్లెవ్వరూ ఈవేదాంతం చెప్పలేదు. నువు గట్టి ప్రయత్నం చేస్తే కొద్దికాలంలోనే నిన్ను నువ్వు తిట్టుకోవలిసినంత భాగ్యవంతుడివై పోతావని నేనంటాను. కాదని రుజువుచెయ్యగలవా?"

"వొట్టిది!"

"చూడు. నీ బియ్యేసర్టిఫికేటూ, నీగుడ్డలూ నాకిచ్చెయ్యి. నెల్లాళ్లలో నేను మంచి నౌకరీ సంపాదించగలను. నీకు చాతనైతే నాబట్టలూ, నాసామానూ తీసుకుని నాపేరు పెట్టుకుని నేను చెయ్యబోతున్న పని చెయ్యి చూస్తాం!"

"ఏమిటది?"

"మాకు పట్టణంలో పెద్ద కమీషనువ్యాపారం ఉంది. మాగొడౌను ఇవాళ హీనంగా రెండు లక్షల ఖరీదు చేస్తుంది. ఇటీవలనే, నేను ఇంగ్లండులో ఉండగా మానాన్నగారు పోయినారు. నే నావ్యాపారం సొంతాన చేసుకోబోతున్నాను."

"పెట్టుబడి నాలుగు లక్షలకు పెంచుకోవటానికి!"

సూటు వేసుకున్న కుర్రవాడు నవ్వి, "నాస్టాకంతా వేలంవేసి పొలం కొనుక్కుంటే దానిమీద ఏం వస్తుందో అందులో సహంకంటె వ్యాపారంమీద కనిపించటం లేదు. నీకు ఉద్యోగం సంపాదించాలని ఎంతపట్టుదలగాఉందో నాకు మావ్యాపారంలో లోటు తెలుసుకుందామని అంతపట్టుదల ఉంది. ఎంత చచ్చు వ్యాపారమైనా వ్యవసాయానికి తీసిపోరాదు. అటువంటిది మావ్యాపారం చాలా తీసింది. అది నా మానుషానికి చాలా దుర్భరంగా ఉంది. అటువంటి మానుషం అందరికీ ఉంటే సంఘం కొంత పైకివస్తుందని నా కాశ ఉంది, చెప్పొద్దూ. ఆమీదట ధనికులకూ, దరిద్రులకూ ఏర్పడే సంఘర్షణ ఏమిటో చూడవచ్చు. నీ మానుషాన్ని నువు రుజువుచేసుకునేదాకా కబుర్లు చెప్పటానికి నీ కర్హత లేదంటాను" అన్నాడు.

సుబ్రహ్మణ్యం తల అడ్డంగా తిప్పి, "డబ్బున్నవాడి మానుషానికీ, లేనివాడి మానుషానికీ ఉన్న తేడా నువు గ్రహించలేదు. మానుషంకొద్దీ వెళ్లి నువు నీ రెండులక్షుల వ్యాపారంమీద ఎక్కువలాభాలు తియ్యగలవు. నేను పొట్టపోసుకో లేను" అన్నాడు.

"అది అబద్ధ మని నేను రుజువుచేస్తాను...నీ పేరేమిటీ?"

"సుబ్రమ్మణ్యం — బడుగు సుబ్రమ్మణ్యం. అసలా పేరు చూసి ఎవడు ఉద్యోగం ఇస్తాడు?"

"ఆపేరుతో నే నుద్యోగం సంపాయిస్తాను. ఇదే షర్తు. నువువెళ్లి నావ్యాపారం బాగుచెయ్యి. నీబెడ్డింగు నా కిచ్చెయ్యి. నాసామాను నువు తీసుకో. నీగుడ్డలు విప్పి నా కియ్యి. నా పేరు నాగభూషణం—కడప నాగభూషణం. క. ఎన్. భూషణ్ అని చెప్పుకుంటాను."

నాగభూషణం నిజంగానే కోటూ, లాగూ, బూటూ, పై మొదలైనవి విప్పసాగాడు.

"వీడి కేమైనా మతిపోయిందా ఏమిటి?" అనుకున్నాడు సుబ్రహ్మణ్యం. "ఇది వీడి బూర్జువా జబ్బేమో!" అనుకున్నాడు.

"ఇదుగో! ఉండు, ఉండు! ఆగు! నిజంగా ఈపని చేతామనే?" అన్నాడు సుబ్రహ్మణ్యం కంగారుపడుతూ.

భూషణ్ నవ్వి, "ఎందుకు వెనక్కి తీస్తున్నావు? నువు నిజంగా వొట్టి కబుర్లమనిషివల్లే ఉన్నావు" అన్నాడు.

సుబ్రహ్మణ్యం కంగారు అణుచుకుంటూ, "నన్ను నిమిషంలో పట్టుకుంటారు" అన్నాడు.

"కావాలని నువు దొరకాలిగాని నిన్నెవరూ పట్టుకోలేరు. నన్ను పట్టణంలో ఎవరూ ఎరగరు. ఆఖరుకు సుశీలకూడా నేను జ్ఞాపకంఉండను."

"సుశీ లెవరు?"

"నేను పెళ్లి చేసుకోబొయ్యే అమ్మాయి. పట్టణంలో బియ్యే చదువుతున్నది. చిన్నప్పుడు చాలా ఏళ్లు కలిసే పెరిగాం. ఉత్తరాలు రాసుకుంటున్నాం గాని నన్ను సుశీల చూసి ఆరేడేళ్లయింది. నా మొహం ఆవిడకి గుర్తుండదు. అయినా నీ కామనిషితో ఏమీ సంబంధం ఉండదు. ఈ ఏర్పాటు సరిగా నెలరోజులు పెట్టుకుందాం. ఆతరవాత నువు నువే, నేన్నేనే! సమ్మతమేనా?"

"నా కిదంతా చాదస్తంగా ఉంది!" అని ప్రారంభించాడు సుబ్రహ్మణ్యం.

"నిన్ను బలాత్కరించటం నా ఉద్దేశం కాదు. నేను జేబులో కానీ లేకుండా వెళ్లి పట్నంలో ఉద్యోగం సంపాదించి పొట్టపోసుకోగల్నని రుజువుచెయ్యటం బొత్తిగా నీకోసమే అనుకోకు. నాకూ అది చాలా మంచిదే. ఇది చాలా మంచి అవకాశం. నువు జంకితే మరి—"

"నేను జంకను. నా కభ్యంతరం లేదు" అన్నాడు సుబ్రహ్మణ్యం బింకంగా.

3

మన కొక వింత అనుభవం కలిగినప్పుడు, ఆ అనుభవాన్ని స్వీకరించటానికి మనం మానసికంగా తయారై ఉండాలి. లేకపోతే దానికి విలవ ఉండదు

అకస్మాత్తుగా మన కోగంటపాటు దేముడు కనిపించి పోతే ఆఅనుభవంయొక్క సంపూర్ణమైన విలవ మన కన్నటికీ దక్కదు. దానికి కారణ మేమంటే, అటువంటి అనుభవం తాత్కాలికంగా మన వ్యక్తిత్వాన్ని ఆహరిస్తుంది. ఆఅనుభవం మనకుగాక మరెవరికో జరుగుతున్నట్టుంటుంది.

సుబ్రహ్మణ్యం పట్నంహోటల్లో కూచుని తన వ్యక్తిత్వాన్ని తిరిగి తెచ్చుకోవటానికి ప్రయత్నిస్తున్నాడు. ఆవ్యక్తిత్వం తన పాతపంచా, నేతలాల్చీ ధరిస్తేగాని తిరిగివచ్చేట్టు కనిపించలేదు. "నా కీసూట్లూ బూట్లూ అసహ్యం! వ్యాపారమంటే మంట! వెధవ వ్యాపారం! నాగభూషణం అనవసరంగా నా కీపీడ తెచ్చిపెట్టాడు" అనుకున్నా డతను. తను భయపడి పోయినట్టు అతను తెలుసుకోలేదు.

అన్నిటికన్న అతన్ని మరీ వేధిస్తున్నది బాధ్యత. ఇప్పుడు తను 'కడపా ఏజెన్సీస్' వెతుక్కుంటూ వెళ్లాలి. వెళ్లి మేనేజరుతో మాట్లాడాలి. ఏం మాట్లాడాలో! ఆభూషణంగాడయితే ఏం మాట్లాడేవాడో! ఈలోపల తన పేరు భూషణ్ అనేది మరిచిపోరాదు ...ఒక వేళ అక్కడి గుమాస్తాల్లో ఎవడన్నా సుబ్రహ్మణ్యమనేవా డుండి వాణ్ణి ఎవరన్నా పిల్చినప్పుడు గనక తను ఏమరుపాటున పలికితే గుట్టు బయటపడుతుంది. తనని జైల్లో తోస్తారు! చివర కదే రాసిపెట్టిఉంది తనకు!

ఈ ఆలోచన కలగ్గానే సుబ్రహ్మణ్యం మరింత కుంగిపోవటానికి బదులు అతని హృదయం చాలా తేలిక పడింది. అతని కీబాధ్యతకన్న జైలుకు పోవటమే హాయిగా ఉంది.

"మొత్తానికి భూషణం చెప్పిందాల్లో అబద్ధం లేదు. నే నయిదేళ్లు తరిఫీదు పొంది కబుర్లు చెప్పటం నేర్చుకున్నానేగాని నావల్ల పనికాదు. బోలెడంత డబ్బూ,అవకాశాలూ చేతికొచ్చిన నేనిట్లా జావ అయిపోతే మూడు రూపాయలు జేబులో వేసుకువెళ్లిన నాగభూషణం గతేమిటి?" అనుకున్నా డతను.

ఇక తను నిరుత్సాహపడి లాభం లేదు., నిరుత్సాహానికి కారణం లేదు. తనమీద ఇంతవరకూ ఏ బాధ్యతా లేదు. లేని బాధ్యతకే తను ఇంతగా కంగారుపడుతున్నాడు. కలలో కూడా అనుకోవటానికి వీల్లేని వింత అనుభవం దొరికినప్పుడు దాన్ని వృథాపోనివ్వటం దేనికి? ఒకవేళ తన్నెవరన్నా పట్టుకున్నా తన కేమీ ప్రమాదం లేదు. నిజానికి ఈ ఆలోచన చేసినవాడు భూషణం...భూషణ్! ఇక ఆ పేరు తనదే–నెలరోజులపాటు.

సుబ్రహ్మణ్యం భోంచేసి కాస్సేపు విశ్రాంతి తీసుకుని రెండు గంటల ప్రాంతాల డ్రెస్ వేసుకుని కడపా ఏజెన్సీస్ ఆఫీసుకు బయల్దేరాడు. అతను దిగిన హోటలు కాఫీసు మైలులోనే ఉన్నట్టు తెలియటం వల్ల కాలినడకనే సాగాడు. రైల్లో భూషణ్ తనకు చెప్పిన వివరాలన్నీ రాసుకున్న కాగితంముక్క పైకి తీశాడు. ఆఫీసు మేనేజరు పేరు సర్వభద్రంగారు. మంచి తెలివిగలవాడు. తనకు ఆఫీసువిషయా లన్నీ ఆయనద్వారా తెలియవలసిందే. తన విజిటింగుకార్డులు జేబులో ఉన్నై. పర్సున్నది. ప్రస్తుతం సర్వభద్రం గారిని చూసి ఆయన చెప్పేది వినటంతప్ప తనుచెయ్యదగినదీ, చెయ్యగలిగినదీ ఏమీలేదు.

కడపాఏజెన్సీస్ చాలా ఇరుకైన సందులో, తొక్కిడి జాస్తిగా ఉండే ప్రదేశంలో ఉన్నప్పటికీ లోపల చాలా అందంగా ఉన్నది. మంచి అందమైన కుర్చీలూ, బల్లలూ అమర్చారు. నలుగురైదుగురు గుమాస్తాలున్నారు. తను లోపల అడుగు పెట్టగానే ఎడంచేతివైపు గదితలుపుమీద 'మేనేజర్' అని వ్రాసి ఉంది. తనను చూస్తూనే ఒక గుమాస్తా లేచి వచ్చి "ఎవరు కావాలండీ?" అని అడిగాడు.

"సర్వభద్రంగారున్నారా? నా పేరు భూషణ్!" అన్నాడు సుబ్రహ్మణ్యం. వెంటనే గుమాస్తా మొహంలో ఏదో మార్పు కలిగింది. అది తనకు హితమైన మార్పో, కాదో అతను తేల్చుకోలేకపోయినాడు. ఈలోపుగా గుమాస్తా "దయచెయ్యండి! ఇలా దయచెయ్యండి!" అంటూ అతన్ని మేనేజరుగారి గదికేసి తీసుకుపోయినాడు.

సుబ్రహ్మణ్యం తలుపు తియ్యబోతుండగా తలుపు దానంతటది తెరుచుకుని, ఒక అందమైన

అమ్మాయి ఇవతలికి వచ్చింది. ఆమెచేతిలో పెన్సిలూ, షార్టుహాండునోటుబుక్కూ చూస్తూకూడా సుబ్రహ్మణ్యం అర్థం చేసుకోలేకపోయినాడు. అతను పంతులమ్మలనూ, నర్సులనూతప్ప ఉద్యోగాలు చేసే ఇతర ఆడవాళ్లను చూడలేదు. ఈఆఫీసుకూ ఒక లేడీస్టెనోగ్రాఫరున్నదని అతననుకోలేదు. ఆపిల్ల అందంగా ఉన్నదిగాని ఆమెమొహం చిటచిట్లాడుతున్నది. తనను చూసే ఆమెకు కోపం వచ్చిఉండా లనుకున్నాడు సుబ్రహ్మణ్యం.

తనతో మాట్లాడిన గుమాస్తా అప్పుడే ఇతర గుమాస్తాలతో ఏదో చెబుతున్నాడు. వాళ్లంతా తనకేసి చూస్తున్నారు. ఇందరి కళ్లూ తనమీదే ఉంటై. తను దొరికిపోకతప్పదు.

అతను మేనేజరుగది ప్రవేశించి, నెత్తిమీది టోపీ తీసి, "సర్వభద్రంగారా?" అన్నాడు. లోపలికెవరో వస్తున్న ఆచోకీ పట్టి, చాలా పనిమీద ఉన్నట్టు నటిస్తున్న సర్వభద్రంగారు తల ఎత్తి, "మీరు—" అని ఆగాడు.

"భూషణ్."

సుబ్రహ్మణ్యాని కెక్కడ లేని ధైర్యమూ, ఉత్సాహమూ వచ్చినై. తీరా చెయ్యటం మొదలుపెట్టేటప్పటికి వంచన చాలా ఉత్సాహకరమైనదిగానే కనిపించింది. అనుమానించి అనుమానించి వచ్చిన ఈ ఉత్సాహం అతనిలో లేనిపోని తొందర తెచ్చిపెట్టింది. మేనేజరుభుజంమీద తట్టుదామని అతనికి ఒక వెర్రిఆవేశం కలిగింది. ఈ ఆవేశాన్ని తను నిగ్రహించాలని సుబ్రహ్మణ్యం వెంటనే తెలుసుకున్నాడు. అతివృష్టి అయినా చిక్కే!

వచ్చినవాడి పేరు తెలుసుకోగానే మేనేజరుగారి వాలకంలో పెద్ద మార్పు వచ్చింది. ఆయన గబగబా కుర్చీలోనించి లేచి, నమస్కారం చేసి, సుబ్రహ్మణ్యానికి కుర్చీ చూపించి అతను కూర్చునేదాకా ఆగి, అప్పుడు తనుకూడా కూర్చుని, "ఎప్పుడొచ్చారు? ఎక్కడ దిగారు? హోటల్లో తమకు వసతిగా ఉందా? లేక, ఎక్కడన్నా మంచి ఇల్లు చూడనా?" అంటూ ఓ వందప్రశ్నలు వేశాడు. గుమాస్తానొకణ్ణి పిలిచి వెంటనే టీకి ఆర్డరు చేశాడు.

సుబ్రహ్మణ్యానికి సర్వభద్రాన్ని చూస్తే చాలా మంచి అభిప్రాయం కలిగింది. ఆయన చేస్తున్న మర్యాద యావత్తూ తన నోట వచ్చిన 'భూషణ్' అనే పేరుకూ, తను ధరించిన నాగభూషణందుస్తులకూ మాత్రమే నని తెలిసినప్పటికీ సుబ్రహ్మణ్యం ఆనందాన్ని నిగ్రహించుకోలేకపోయినాడు.

"నేను బహుశా ఇక్కడే ఉండిపోతాను. మా నాన్నగారెంతో కష్టపడి పైకితెచ్చిన ఈవ్యాపారం పాడుకాకుండా చూడటమే నాజీవితానికొక కర్తవ్యంగా పెట్టుకున్నాను. అందుకని నాకు మీవీలునుబట్టి సమయం దొరికినప్పుడొక చిన్న — ఒక అందమైన ఇల్లు చూడండి"

"చిత్తం. తమరి వివాహంగురించికూడా విన్నాను" అన్నాడు సర్వభద్రం ముసిముసినవ్వు నవ్వుతూ.

"నా—ఓహో! అవును!" అన్నాడు సుబ్రహ్మణ్యం, ఆపిల్లపేరు జ్ఞాపకం తెచ్చుకోవటానికి ప్రయత్నిస్తూ.

"సుశీలకు పరీక్ష లయిపోయినా యనుకుంటాను. మీ రింకా ఆమెను కలుసుకోలేదేమో?"

"లేదు, లేదు" అన్నాడు సుబ్రహ్మణ్యం సుశీలపేరు నాలుగుసార్లు జపం చేసుకుని. "మానాన్నగారు జబ్బులో ఉండగా మీరు ఒంటిచేత్తో వ్యాపారం సక్రమంగా నడిపినందుకు చాలా కృతజ్ఞుణ్ణి. ఇంకొకరైతే, నిజంగా—"

సర్వభద్రం చేతులు జోడించి, "అల్పుణ్ణి! నాదేముంది? నేను నిజంగా ఈ వ్యాపారం ఒక రస్తాకు తేవటాని కేం పాటు పడ్డానో ఆ మహాపురుషుడికి తెలుసు. చచ్చి ఏస్వర్గాన ఉన్నారో! మన ప్రయోజకత్వం ఏముందండీ? నిమిత్తమాత్రులం. నాలో ఏమున్నా గొప్పతనం ఉంటే అది నాకు మీనాన్నగారిచ్చినది. ఆయన నామీద ఉంచిన గురి! అది తల్చుకుని, 'ఆహా! నేను నిజంగా గొప్పవాణ్ణి!' అనుకుంటాను. కాని నాలో స్వతస్సిద్ధంగా ఏమీ లేదు.

ఆయన నాలో ఎంత విశ్వాసం ఉంచారో నేనూ అంత నమ్మకంగా పనిచేశాను. నా చేతిమీదిగా లక్షలు వాడాను. ఆ మహానుభావు డెన్నడైనా లెక్క అడిగి ఎరుగునా ?... ఆరోజులు రావులెండి ! ఆయనతోనే పోయింది నా గొప్పతనం ! 'కృష్ణరాయలతో దివి కేగలేక బ్రతికియున్నాడ జీవచ్ఛవంబ నగుచు' అన్నట్టుంది నా సామెత" అని ఉపన్యాసం దంచాడు.

నిజానికి సర్వభద్రం నాగభూషణం తండ్రిగారి హయాంలో చాలా డబ్బు తిన్నాడు. వీలు కనిపెట్టి చాలా చేతివాటు వేశాడు. అది చచ్చిపోయిన ముసలాయనకు తెలుసు. అనేకసార్లు ముసలాయన సర్వభద్రాన్ని పదిమందిలో పట్టుకుని గట్టిగా చివాట్లు పెట్టాడు. కాని సర్వభద్రం బతకనేర్చినవాడు కనక అన్నీ పడి, ఏదో విధంగా తిరిగి తన యజమాని సుముఖత్వం సంపాదిస్తూ ఆయనకాళ్లు పట్టుకునో, గడ్డం పట్టుకునో తన మేనేజరుపనికి భంగం రాకుండా కాపాడుకుంటూ వచ్చాడు. ముసలాయన పోయి మూణ్ణెల్లు కావస్తున్నది. ఈ మూణ్ణెల్లనించి సర్వభద్రం గారు తనకూ, తన యజమానికీ ఉండుకున్న పారస్పర్యం గురించి నోటికి వచ్చిన అతిశయోక్తులల్లా చెబుతూ వస్తున్నాడు.

ఆయన చెప్పిన ప్రతిముక్కా సుబ్రహ్మణ్యం విశ్వసించాడు. ఆయన ఆమాటలు చెప్పే ధోరణి చూస్తే వాటిని సందేహించటం మాట అటుంచి, అవి వినటానికే తనకు అర్హత లేదేమో ననిపించిం దతనికి. సర్వభద్రం చెప్పిన విషయాలు తెచ్చిపెట్టిన మైకంలోనించి బయటపడి మామూలు విషయాలు మాట్లాడగలగటానికి రెండునిమిషాల మౌనం అవసరమయింది సుబ్రహ్మణ్యానికి. ఆమౌనంవిలువ గుర్తించిన సర్వభద్రం దాన్ని భంగం చెయ్యటానికి ప్రయత్నించలేదు.

"మీ సహాయంతో నేను వ్యాపారాన్ని మళ్లీ కొంచెం మంచిస్థితికి తీసుకురాగలనని ఆశగా ఉంది. నేను ప్రత్యేకించి చేసే దేమీ లేదనుకోండి. అయినా రోజూ నేనుకూడా ఆఫీసుకు వస్తాను. నాక్కూడా ఒక గది ఏర్పాటు చేయించండి" అన్నాడు సుబ్రహ్మణ్యం చివరకు.

"దాని కేం ? కాని కనీసం ఒకటిరెండునెల్లపాటు సుశీల మిమ్మల్ని వ్యవహారంలో దిగనిస్తుం దనుకోను. మీ రాకకోసం ఆపిల్ల మహా ఎదురు చూస్తున్నది." అంటూ సర్వభద్రం సుబ్రహ్మణ్యంమొహాన్ని వెయ్యి కళ్లతో పరీక్ష చేశాడు. ఆమొహంలోకి రాదగిన ఆనందం రాలేదు. తను చెప్పిన మాటలు అతనికి వినిపించలేదా అన్నంత అనుమానంకూడా ఆయనకు కలిగింది. కాని అతను చిన్న గొంతులో "సుశీల" అని గొణుక్కోవటం వినిపించింది.

"నా కీగదీ, ఇల్లూ ఎంతత్వరలో ఏర్పాటు చెయ్యగలరు ?" అన్నాడు సుబ్రహ్మణ్యం.

"మీయిష్టం. ఇల్లు రేపూ, ఎల్లుండిలోపుగా దొరికితీరుతుంది. ఆఫీసుగది ఒక గంటలో తయారు చేయిస్తాను. మీగదికి టెలిఫోను ఎక్స్టెన్షను పెట్టించమన్నారా ?"

"పెట్టించండి. మనతో వ్యవహారం చేస్తున్న పెద్దవాళ్లను నలుగుర్ని పిలిచి ఇక్కడ ఒక చిన్న పార్టీ ఇద్దాం. ఏమంటారు ?" ఈఆలోచన సుబ్రహ్మణ్యానికి సరిగా ఆక్షణానే కలిగింది. అతను తన చొరవకూ, ఆలోచనకూ ముగ్ధుడైపోయినాడు. "ఇటువంటి పన్లు ఇంగ్లండులో తరుచు చేస్తారు" అన్నాడతను సాహసించి.

"మీకు తెలీని దేముందీ ?" అన్నాడు సర్వభద్రంగారు.

"నేనిక వెళ్లివస్తాను. మళ్లీ రేపు ఉదయం వస్తాను" అని సుబ్రహ్మణ్యం శలవు తీసుకున్నాడు. పోతూ గుమాస్తాలకేసి చూసి, "వీళ్లు చేసే ఉద్యోగమంటిది సంపాదించటానికి నా బోటివాడి కెన్ని సంవత్సరాలు పడుతుంది ? ...అన్నట్టు భూషణం ఏమైనాడో ! అతనిదగ్గిర డబ్బు లేదు. ఈపాటికి ఉద్యోగం సంపాదించిఉంటాడా ? ఎట్లా సంపాదిస్తాడు ? ఎందుకు చేశా డీపని ?...ఏం వింతమనిషి !" అనుకున్నాడు సుబ్రహ్మణ్యం.

౪

"నాయనా, ఒక్కక్షణం ఆగవోయ్!"

సుబ్రహ్మణ్యం వెనక్కు తిరిగిచూశాడు. తను ఇంతకుపూర్వం ఆఫీసులో చూసిన గుమాస్తాల్లో ఒకడు. ముసలాయన.

"నేనూ ఇంటికి పోతున్నా లే. కొంతదూరం నీవెంట నడుస్తా పద. నిన్నూ...నే నెప్పుడో...పసితనంలో చూశా, మీతల్లిగారు జీవించిఉండగా. మహా ఇల్లాలు! ఆవిడ పోయినాక నువు మీ మేనమామగారింట పెరిగావాయెను. ఇహ మళ్లీ చూణ్ణేలేదూ. అవునా? ...ఇవాళే వచ్చావూ? చాలాసంతోషం. పెద్దవాడివై నావూ, సకలవిద్యలూ చదివావూ, నానా దేశాలూ చూశావూ! ఈవ్యాపారం ఇక నువే చూసుకోవచ్చు. నీఅంత చదువు చదివినవాడి కిదో బ్రహ్మవిద్యటగాని ... ఇప్పుడు వెనకటి మాదిరిగా గిట్టింపుకావటంలేదు, నాయనా! నలుగురూ నాలుగు మాటలూ అంటారు. మన మేం చెప్పగలం?...నే నెప్పటివాణ్ణను కున్నావేమిటి? నే నాఫీసులో అడుగు పెట్టేప్పటికి మీతండ్రిగారికి సరీ...ఘూ నీ వయసు! అంతా నీలాగే ఉండేవా రనుకుందూ! అయిందా?... ఏమిటీ చెప్పొచ్చానూ?...ఆఁ! నే నిప్పుడు పనిలో ఉండి చేస్తున్న దేమిటీ? ఏమీ లేదూ! జీతం పుచ్చుకుంటున్నా నంతే! మీనాన్నగా రలాటి ఏర్పాటు చేసిపోయినారు. ఆయన ఇహ బతకరూ అని తెలియగానే నేనాయనకాళ్లమీద పడి నామాటేం చేస్తారని అడిగా. నువు బతికున్నంతకాలమూ నీఉద్యోగం ఖాయమే పోరాఅన్నారు. బహు స్నేహపాత్రుడు! బహు స్నేహపాత్రుడు!... చెప్పొచ్చిందేమిటీ? మీ నాన్నగారా, బహు దొడ్డవా డనిపించుకున్నవాడు. నువ్వూ, బుద్ధిమంతుడివే అనుకో!—కుర్రవాడవు. మంచికేగానీ గాక, నువ్వేంచేసినా నలుగురూ వెంటనే 'ఇదంతా ఇప్పుడు కొత్తగా వచ్చిందిగాని వెనక వీరి తండ్రిగారి హయాంలో ఇవన్నీ ఉండేవా?' అంటారు. అఁహఁ! మాటవరస కంటున్నాసుమా! ఓ గొప్పవాడివెనక అతడి స్థానంలో వచ్చేవాడి పని కష్టమేనయ్యా! అది కాస్త జ్ఞాపకంఉంచుకో, ఓ మూల. త్వరగా నిరుత్సాహపడకు. నీ బుద్ధికి తప్పా అని తోచింది వెయ్యిమంది చెప్పినా చెయ్యకు, రైటని తోచింది మానకు. మీనాన్నగారలాగే చేశారు. అబ్బో ఆయన్ని ఎంతమంది ఎన్నిసార్లు నిరుత్సాహపరిచిందీ నే నెరుగుదు. అయింది, అయిపోయింది, దివాలా ఎత్తేస్తున్నా డన్నారు...అలా ఉంటుంది లోకం! ఆఁ? నే నెళ్లొస్తా మరి. శలవూ!"

ముసలాయన చెప్పిన మాటలన్నీ తను నాగభూషణమే అనే తన్మయత్వంలో విన్న సుబ్రహ్మణ్యానికి త నెవరో జ్ఞాపకంరాగానే విచారం వేసింది. తన నెలగడువులో ఇంకా ఒక్కరోజైనా గడవలేదు—సంవత్సరం గడిచినట్టుగా అనిపిస్తున్నప్పటికీ! ఇంకా ఇరవైతొమ్మిదిరోజు లిటువంటివి గడవాలి. ఇంకా ఎంతమంది తనతో ఇట్లా మాట్లాడతారు? వీళ్లు మాట్లాడేది వినటానికి తన కధికారం లేదు. నాగభూషణం తనమీద ఈ బాధ్యత పెట్టటం అన్యాయం. ఈ విధంగా నాగభూషణంజీవితం జీవిస్తూపోతే తను నాగభూషణం కాలేకపోయినా సుబ్రహ్మణ్యం కావటం మానుకుంటాడు. ఇది తనకు మొదటి అనుభవం కాదు. వెనక మూడు నాలుగేళ్లక్రితం ఎవరో పెద్దమనిషి తనను చూసి గుర్తించినట్టు భావించి తన తండ్రినిగురించీ, ఆస్తినిగురించీ, చుట్టాలనుగురించీ అయిదారు నిమిషాలు మాట్లాడి తను పొరపడ్డట్టు అప్పటికి తెలుసుకుని, "అయ్యో, నువు చినశంకరం కొడుకువు కావూ?" అనే టప్పటికి తన హృదయంలో ఏదో చెయ్యి పెట్టి కెలికిన ట్టయింది. ఆ పెద్దమనిషి మొహాన కనిపించిన వికారం చూస్తే ఆయనమీద జాలి కలిగింది. ఆయన తనలో తెచ్చిపెట్టిన వికారం చూస్తే కోపం వచ్చింది. ఆ సంఘటన జ్ఞాపకంవచ్చి నప్పుడల్లా తనకు చాలా రోజులపాటు మళ్లీమళ్లీ అదే వికారం కలుగుతూవచ్చేది. అదేమి వికారమో తనకు తెలిసిరాలేదుగాని ఆ వికారమే ఇప్పుడూ తనకు కలుగుతున్నది.

సుబ్రహ్మణ్యం నేరుగా హోటలుకు వెళ్లి దుస్తులు మార్చుకుని ఒక పలచని ధోవతీ, మల్లులాల్చీ వేసుకుని ఏదైనా సినిమా చూడాలని బయల్దేరాడు.

అతను సినిమాహాలు చేరేటప్పటికి అప్పుడే ఒక ఆట వదిలి పెట్టారు. వెళ్లే జనంలో ఎవరో ఆడవాళ్లు "సుశీలా" అని పిలిచినట్టు సుబ్రహ్మణ్యం చెవికి తోచింది. పొయ్యే జనాన్ని కళ్లతో ఎంత గాలించినా పిలిచిన మనిషినిగాని, పిలవబడ్డ మనిషినిగాని ఊజా యింపుగా నన్నా నిర్ణయించటానికి లేకపోయింది. పోతున్న జనంకావటంవల్ల అతనికి తాపీగా చూసే అవకాశమూ లేకపోయింది.

టిక్కెట్టు కొనుక్కునేటందుకు వెళ్లేటప్పటికి అక్కడ తన ఆఫీసులో—భూషణంఆఫీసులో—కనిపించిన అమ్మాయి కనిపించింది. ఆమె తనని చూడలేదో, చూడనట్టు నటిస్తున్నదో అతనికి తెలియలేదు. అతనుమాత్రం పనిపెట్టుకుని, "హలో!" అన్నాడు. ఆమె అతనికేసి చూసి, "మీ రిందాక ఆఫీసుకొచ్చారా?" అన్నది.

"అవును. నే నెవరో తెలీలేదా?" అన్నాడు సుబ్రహ్మణ్యం.

"నాకు తెలీదు" అన్న దామె.

సుబ్రహ్మణ్యం అర్థం చేసుకున్నాడు. ఆమె కెవరు చెప్పిఉంటారు?

"నేను ఫలానా అని సర్వభద్రంగారు చెప్పలేదా?"

"చెప్పలేదు. పోనీ, మీరు చెప్పండి. మీ రెవరు?" అన్న దామె చిరునవ్వు నవ్వి.

"నేను—నేను కడపా ఏజెన్సీస్ ప్రొప్రయిటర్ని."

ఆమాట వినగానే ఆమెనవ్వు మాయమై ఏదో విధమైన భయం వచ్చి దాని స్థానం ఆక్రమించుకుంది. "నాకు తెలీదు—క్షమించండి—ఎంత మందమతిని" అని ఆమె మాటల్లో తడబడసాగింది. తను నిజంగా భూషణమే అయినా తనమూలంగా ఆమె అంత ఖంగారుపడటం సుబ్రహ్మణ్యాని కిష్టంలేదు. అటువంటప్పుడు తను భూషణం అనుకునే భ్రమతో ఆమె అట్లా బెదరటం అతనికి మరింత దుర్భరమై, లోపల తన్ను తను శపించుకుంటూ, పైకి నవ్వి, "సినిమాకేనా?" అన్నాడు.

ఆమె ఔనని తలఊపినమీదట అతను రెండు ఖరీదైన టిక్కెట్లు కొని ఆమెతో కలిసి హాల్లోకి వెళ్లి కూచున్నాడు. ఆమె ఎక్కువగా మాట్లాడే స్వభావం కలదిగా కనిపించలేదు. హాల్లో వేసే రికార్డులవెంట కూనిరాగంగా పాడుతూ కాలితో తాళంవేస్తూ కూచున్నది. అతిసాహసంమీద ఆమె పేరు లూసీకేటర్సనీ, ఆమెకు నలభై రూపాయలు జీతమిస్తున్నారనీ తెలుసుకున్నాడు. తన జీతం చూసి అత నాశ్చర్యపడటం గమనించి ఆమె, "మాతండ్రి ఇంజను డ్రైవరు. నెలకు రెండువందలు సంపాదిస్తాడు. నా సంపాదన నా పైఖర్చుకుమాత్రమే" అన్నది నవ్వుతూ.

"నువు మాఆఫీసులో ఎంతకాలంగా ఉంటున్నావు?"

"నాలుగు నెల్లనించీ."

"మావ్యాపారం ఏస్థితిలో ఉంది?"

లూసీ అతనివంక విచిత్రంగా చూసి, "నీకే తెలుస్తుందిలే" అన్నది.

"నీవంటివాళ్లు చెప్పకపోతే ఎట్లా తెలుస్తుంది"

"అయితే మీవ్యాపారం చాలా బాగుందనే చెప్పాలి"

"అంటే?"

"మీ మేనేజరు నెలకు వెయ్యిరూపాయలకు తక్కువకాకుండా బాంకులోవేస్తున్నాడు."

సుబ్రహ్మణ్యం ఒక్కక్షణంపాటు మాట్లాడక "నమ్మదగిన విషయమేనా?" అన్నాడు.

"తప్పకుండా" అన్నది లూసీ.

✻

తను భూషణం అనుకోవటం సుబ్రహ్మణ్యానికెంత కష్టమయిందో, తను సుబ్రహ్మణ్య మనుకోవటం భూషణానికీ అంత కష్టమయింది.

భూషణం రైలు దిగుతూనే సత్రానికి పోయి అక్కడ తన—సుబ్రహ్మణ్యంది—పక్కచుట్ట పడేసి,

భోజనం చేసి వెంటనే ఉద్యోగంకోసం కాలినడకన ఊరిమీద పడ్డాడు. ఉద్యోగం దొరకదనే సందేహం అతని కేకోశానా లేదుగాని, ఆ ఉద్యోగంగురించి అదివరకు తట్టని పెద్ద చిక్కొకటి భూషణాని కిప్పుడే తట్టింది. తన కొకవేళ ఉద్యోగం దొరికినా జీతం ముట్టేది నెలాఖరునగదా? అందాకా తనకు తిండి కేదీ? ఈనెల ఇంకా పదిరోజు లుంది. మూడు రూపాయలతో పదిరోజులు గడిచే దెట్లా? పైఖర్చు కేదీ? 'ఇది నిజంగా ఉద్యోగసమస్య కాదు—ఒక విధమైన పెట్టుబడిసమస్య. దీన్ని తను ఎదుర్కోవలసిరావటం అన్యాయం' అనుకున్నాడు భూషణం. కాని అది ఏసమస్య అయినా ఆఖరుకు సుబ్రహ్మణ్యం సమస్యేగా? ఇప్పు డతని సమస్య లన్నీ తనవేగా?

ఈఉద్యోగా లిచ్చే దురాత్ములు ఆ ఇచ్చే జీతండబ్బులు మనకు కావలిసినవిధంగా—రోజువారీగా కావాలంటే రోజువారీగానే—ఎందు కివ్వరూ? బొత్తిగా పరపతిలేనివాణ్ణి కూలీపనికి తరమటానికి పెట్టుబడిదారీ పన్నిన పన్నాగం కాదుగదా!...ఇంకే ముందీ? తనూ సోషలిస్టల్లే ప్రతిదానికీ పెట్టుబడిదార్లను సందేహించటం మొదలుపెట్టా డప్పుడే! నిజానికి ఇంతకంటె పెట్టుబడిదారీ ముదిరిఉన్న దేశాల్లో వారంవారానికీ జీతా లివ్వటం లా?...... దానిసిగ్గోసిరి! ముందు తన కర్తవ్యం ఏమిటి? తనకు వెంటనే డబ్బులు చేతులో పడే ఉద్యోగం కావాలి. ఇతరవిషయా లెట్లా ఉన్నా తిండి కిబ్బంది ఉండరాదు. హోటల్ సర్వరుగా చేరితే?...అసంభవం. అడ్డమైనవాళ్లదగ్గిరా నిలబడి ఆ వెధవతినుబండారాలు ఏకరువుపెట్టటం తనవల్ల చచ్చినా కాదు. ఎక్కడన్నా ఉద్యోగం చూసి అక్కడే ఓ పదిరూపాయలు ఎడ్వాన్సుకూడా పుట్టించాలి...ఇంతకూ తను చెయ్యగల—అగమం, సుబ్రహ్మణ్యం చెయ్యగల—ఉద్యోగం ఏమిటి?

చిన్న కాగితంముక్కమీద సుబ్రహ్మణ్యం వంటివాడు చెయ్యగల ఉద్యోగాలు జాబితా వేసుకున్నాడు.

(౧) చెప్పించుకునేవా ళ్లుంటే, హైస్కూలు పిల్లలకు ట్యూషన్లు.

(౨) ఏదన్నా ప్రెస్సులో ప్రూఫురీడరుపని. (ఏంజీత మిస్తారో?)

(౩) దినపత్రికఆఫీసులో వార్తలు తర్జుమా చెయ్యటం.

(౪) ఇన్సూరెన్సు ఏజంటు.

(౫) ఎడ్వర్టయిజింగ్ ఏజంటు.

(౬) కమీషను ఏజంటు.

(౭) సినిమాయాక్టరు. (ఇది మంచి ఆలోచనే. లాడ్జిలో పడి తినవచ్చుకూడానూ!)

ఇంతవరకూ లిస్టు రాసి భూషణం కాగితం చించిపారేశాడు. సినిమాఉద్యోగం అన్నివిధాలా క్షేమయినదిగా కనిపించింది. అయితే సినిమావా ళ్లెక్కడుంటారో. దారిలో ఎదురైన మొదటి తెలుగువాణ్ణి పట్టుకుని భూషణం సినిమావా ళ్లెక్కడుంటారని అడిగాడు. ఆ తెలుగుమనిషి రెండుమూడుచోట్లు సూచించాడు. భూషణం సాహసించి బస్సెక్కి ఒక సినిమా లాడ్జికి ప్రయాణమైనాడు.

లాడ్జిలో ఎవరూ లేరు. ముఖ్యమైనవాళ్లందరూ షూటింగుకు పోయినారు. ఆశే పనిపాటలు లేనివాళ్లు మిగిలారు. వాళ్లతో బాతాఖానీ ప్రారంభించాడు భూషణం.

అక్కడ ఉన్నవాళ్లల్లో ఒక సంఖ్యాశాస్త్రం తెలిసిన పెద్దమనిషి ఉన్నాడు. అతను భూషణాన్ని చూసి, "మీకు చక్కని పర్సనాలిటీ ఉందండీ. మీరు సినిమాలో వేషాలు వెయ్యొచ్చునే" అన్నాడు.

"ఎవరన్నా ఛాన్సు ఇవ్వాలేగాని నా అభ్యంతరం ఏమీ లేదండీ" అన్నాడు భూషణ్.

"మీ మొహంలో మహాయోగం కనిపిస్తున్నది. ఎప్పుడన్నా గొప్ప ఉద్యోగం ఏమన్నా చేశారా?" అన్నాడు సంఖ్యాశాస్త్రవేత్త.

"లేదే!"

"బహుశా మీపేరులో ఏదో లోపం ఉంటుంది. మీపే రేమిటన్నారూ? స్పెల్లింగు చెప్పండి?... నే చెప్పలా? మీరు మీపేరు బి. ఎస్. శాస్త్రి అని మార్చుకోండి, ఇక మీ కడ్డుండదు. ఈమాట ఫలా

నప్పుడు ఫలానివాడు చెప్పాడని కలకాలమూ జ్ఞాపకం పెట్టుకుంటారు. మీకు సంగీతం పాట్టం వచ్చా? అయితే ఏం లెండి? మన రెడ్డిగారూ, నాయుడు గారూ రాంగానే మిమ్మల్ని తీసుకోమని చెబుతాను. మీరుమాత్రం నే చెప్పినట్టు పేరు మార్చుకోవాలి మరి"

బడుగు సుబ్రహ్మణ్యం అనే పేరు చూసి ఉద్యోగం ఎవడిస్తాడనో ఏమో తన రైలుస్నేహితు డన్న ముక్క ఈవిధంగా నిజంకావటం చూసి భూషణానికి నవ్వొచ్చింది. ఈ సంఖ్యాశాస్త్రవేత్త వాగ్దానం నమ్మి తన కక్కడ పొద్దూకేదాకా ఉండ బుద్ధయినందుకూడా అతని కాశ్చర్యం వేసింది. బీదవాళ్ల చేతికర్ర లిట్లాగే ఉంటైకామల్లనీ, ఈ మాత్రం ఆధారం చిక్కకుండా ఎంతమంది జీవిస్తున్నారోననీకూడా అత నాశ్చర్యపడ్డాడు. ఇంత నిరాధారమైన జీవితం జీవిస్తారుగనక బీదలకు ఏ కాస్త కలిసొచ్చినా అది భగవంతుడి కృప అనిపించటాని కవకాశం ఉంది. తన విషయమే చూడవచ్చుగా! తనకు తట్టిన మిగిలిన అన్నిటినీ వొదిలిపెట్టి అకస్మాత్తుగా, ఏసినిమాపోస్టరో చూసి, తట్టిన ఈ ఆలోచనను పట్టుకోవట మేమిటి? ఆసినిమాలలోకూడా ప్రత్యేకించి ఇక్కడికే రావట మేమిటి? సమయానికీ దైవజ్ఞుడు ఇక్కడ తటస్థపడటం ఏమిటి? (ఇతను నిన్ననే వచ్చాట్ట, మళ్లీ రేపో ఎల్లుండో వెళతాట్ట!) ఈ సంఘటనల్లో ఏరెంటికీ పరస్పరసంబంధం లేదు; ఇందులో ఏది ఒనగూడకపోయినా తన కీమాత్రం ఆశ చిక్కదు. ఇదంతా అమాయికహృదయం కల వాడికి దైవమాయగా తోచటంలో వింత ఏముందీ?

కాని ఈభాగ్యవంతులకూడా—లక్షలేసి పోసి సినిమాలు తీసేవాళ్లకూడా — దైవజ్ఞుల సహాయం లేకుండా జరక్కపోవట మేమిటి? ఈదైవజ్ఞుడు చెప్పే ముక్కలు నిజమైతే ప్రతిసినిమాప్రొడ్యూసరూ ఇతని క్లయింటేనల్లే ఉంది! తమ ఆశయాలకూ, ప్రయత్నాలకూ, ఫలితాలకూ శాస్త్రీయమైన సంబంధం ఉండే అవకాశం ఉందనే విశ్వాసం డబ్బున్నవాళ్లకూ లేదూ! ఇటువంటి ధనికులకు తనకన్న ఎక్కువ బతికే అవకాశా లుండటం చూస్తే సుబ్రహ్మణ్యానికి మండదూ మరి? అత నీపాటికేం చేస్తూఉంటాడో! పాపం, తన వ్యాపారంతో ఎట్లా కుస్తీపడతాడో! లేక బెదిరిపోయి బయటపడతాడో! అతని విషయం కాస్త ఆరా తియ్యాలి....

ఆరుగంటలకల్లా కార్ల మీద పడి ఉస్సురోమంటూ షూటింగుకు పోయినవారంతా దిగారు. సంఖ్యాశాస్త్రవేత్త వెంటనే భూషణంవిషయం రెడ్డిగారితోనూ, నాయుడుగారితోనూ చెప్పేశాడు, అన్నదానికి చచ్చులేకుండా.

"ఈభాగ్యానికి నాతో చెప్పాలిటయ్యా? రమ్మను. ఆ సుదర్శనంపాత్రనుకూడా పెద్దవాడుగా చూపిస్తేగాని కథ బాగా నడవదని మన కవిగారు చంపుకుతింటుండెనుగా...ఇంతకూ మనిషేమన్నా కాస్త ముక్కూ మొహమూ ఉన్నవాడేనా?" అన్నారు రెడ్డిగారు.

"సరేలే! హీరోను తినేస్తాడు! ఇంతకుమునుపు కూడా ఇక్కడే ఉన్నాడే!...శాస్త్రిగారూ! శాస్త్రిగారూ!" అంటూ కేకపెట్టాడు దైవజ్ఞుడు.

రెండోకారులోనించి అప్పుడే దిగిన ఆడజనాన్ని చూస్తూ కొంచెం అవతలగా నిలబడ్డ భూషణానికి "శాస్త్రిగారూ" అన్న పిలుపు వినపడ్డది గాని అది తనకు సంబోధించబడిం దని అతని కనుమానమే పోలేదు. ఇంతలో దైవజ్ఞుడే వచ్చి, "అన్ని కేకలు పెడుతుంటే పలకవేమయ్యా? రెడ్డిగారు పిలుస్తున్నారు. నీపే రేమిటంటే బీ. ఎస్. శాస్త్రి అని చెప్పు. రెడ్డిగారికీ లెక్కపెట్టటం చాతవు. ఎవరూ లేకుండా చూసి తప్పక గుణిస్తారు. నే చెప్పిన మాట అర్థమయిందా? ... ఇక పదండి!" అని భూషణాన్ని లోపలికి పట్టుకెళ్లాడు.

రెడ్డిగారు భూషణాన్ని ఎగాదిగా చూసి, "ఫరవాలేదు. అయితే చూడు, నాయనా? నీ కిచ్చే వేషం మొదట మే మనుకున్నది కాదు. మాకవిగారి పోరు పళ్లేక పెడుతున్నాంగాని. అందుకని నెలకోవందకంటె ఇవ్వలేను. తరవాత తక్కువిచ్చాడని నన్ను నిష్ఠురం ఆడొద్దు. నే నిచ్చేవాణ్ణయిందీ కాందీ ఇక్కడ ఎరగనివా డెవడూ

లేదు. నువ్వేమో వేషానికి పనికొస్తావు. నాదగ్గిర దాపరికాల్లేవు. కాని ఆవేషం అంతకంటె చెయ్యదు. అప్పటి కదీ ఎక్కువే. సమ్మతమైతే వెంటనే లాడ్జికి వచ్చెయ్యి. నువ్వెట్లా చేస్తావో ఎరగనుగదా. నువు బాగా చెయ్యగలవాడి వనితోస్తే నా నెక్స్టు పిక్చర్లో మహరాజుగా హీరోవేషమే ఇస్తా...... నీ పే రేమిటన్నావూ?"

"బి. ఎస్. శాస్త్రులండి!"

"నే నన్నట్టొప్పుకున్నట్టేనా?"

"మీ దయ!"

"ఒరే, సత్తెం. ఈపూటో, రేపొద్దునో శాస్త్రి గారు లాడ్జికి వచ్చేస్తారు. ఆయనవిషయం ఏమిటో చూసి—"

"చిత్తం," అని ప్రొడక్షను మేనేజరు ఎవరి చాటునుండో అని ఏదో పనిమీద వెళ్లిపోయినాడు.

[సశేషము]

ఆంధ్రదేశమున జైనమతవ్యాప్తి

= శ్రీ భావరాజు వేంకటకృష్ణరావు =

ఒకప్పుడు ఆంధ్రదేశమున జైనధర్మము అద్వితీయముగ వర్ధిల్లి జనాదరణ బొందియుండెను. ఆ వృత్తాంత మంతయు తెలిసినపుడు మన కత్యంతాశ్చర్యము కలుగకమానదు. ఆవృత్తాంతము నంతయు కాలవశమున నే డందరును మఱచియున్నారు. జైనవిశిష్యమునుబట్టి యోజించినపుడును, ప్రాచీనశిలా, తామ్ర లేఖనములనుబట్టి పరికించినపుడును జినధర్మ మంధ్రభూమిని క్రీ. పూ. నాలుగవ శతాబ్దము మొదలుకొని క్రీ. త. పంద్రెండవ శతాబ్దాంతమువఱకు — ఇంచుమించుగా పదునారుశతాబ్దములు వర్ధిల్లినట్లు కన్పట్టును. పదమూడవ శతాబ్దాదిగ జైనము పూర్తిగ దేశమందంత రించిపోయెను. ఇంతకాలము అవిచ్ఛిన్నముగ వర్ధిల్లి వ్యాపించినను, జినధర్మవ్యాప్తియొక్క యితిహాసము తెలియకుండుట ఆశ్చర్యమే. ఇంతవఱకు జినధర్మ వ్యాప్తినిగూర్చి సమగ్రముగా వ్రాసిన ఐతిహాసికులు గూడ నెవ్వరు లేరు. ఆంధ్రదేశచరిత్రయందు జైనమత వ్యాప్తియొక్క వృత్తాంతమునకు గల ప్రాముఖ్యమును గుర్తించినవారుగూడ లేకపోయిరి. కొన్ని యేండ్ల క్రిందట డాక్టరు బుర్రా శేషగిరిరావుపంతులుగారు మాత్రము ఈవిషయమునకు గల ప్రాశస్త్యమును గుర్తించి కొంత కృషిచేసి యొక చిన్నగ్రంథము నాంగ్లభాషయందు వ్రాసియుండిరి. ఆగ్రంథ మసమగ్రమయినది. అంతకంటె నెక్కువ పనిచేసి చూపుటకు వారి కాకాలమున అవకాశములు లేకపోయినవి. ఇప్పటికిని ఆంధ్రభూమిని జైనమతవ్యాప్తినిగూర్చి వ్రాయబూనుకొన్నవారికి, ఇతరపరికరములతోపాటు జైనధర్మముయొక్క ప్రధానసిద్ధాంతముల వివరణము, జైనాగమములుగూడ తెలిసియుండవలెను. అన్నిటికంటె ప్రధానముగ జైనుల ధర్మభాషయైన అర్ధమాగధియందు పాండిత్య ముండవలయును. అది అష్టవిధ ప్రాకృతభాషలలో నొకటి. బౌద్ధులకు పాలీ యనబడు మాగధిప్రాకృత మెట్లో, జైనులకు అర్ధమాగధి యట్లు. జైనుల ధర్మగ్రంథము లన్నియు అర్ధమాగధియందు రచింపబడియున్నవి. అర్ధమాగధిని నేర్చు